

## KURYER LITEWSKI

w Wilnie w Piątek dnia 10 Września r. s. 1820 roku

| Obserwacje<br>meteorologi-<br>czne. | Czas obserwacji | Wysokość Barom. | wys Ther. Reau. | Wiatry.       | Odmia. w powie. |
|-------------------------------------|-----------------|-----------------|-----------------|---------------|-----------------|
|                                     | dn. 8 średnia.  | 27 cal. 81 lin. | + 10,17 stopn   | Zachodni      | Pochmurno       |
|                                     | dn. 9 średnia.  | 27 — 7,63 —     | + 10 67 —       | Niestaly      | Pogoda          |
|                                     | dn. 10 godz 6   | 27 — 4,7 —      | + 11,           | Półd. Wschod. | Pochmurno       |

## KRÓLESTWO POLSKIE.

Warszawa dnia 12 września. Obchód, d. 11 t. m., w tej stolicy Imienia Najjaśniejszego Cesarza i Króla *Alexandra I.*, stał się tego roku tém uroczystszy, iż obecnością łaskawego Monarchy był uświetniony. W godzinach rannych zaczęło się nabożeństwo w Kaplicy Dworskiej. Znajdował się na niem N. Pan z Jego Cesarzewicowską Mością W. Xiążęciem *Konstantym*. Po nabożeństwie przyymował N. Cesarz i Król składane Sobie z najgłębszym uszanowaniem powinszowania przez JO. Xięcia Namiestnika Swego, Senatorów, Ministrów, Posłów i Deputowanych na Sejm, tudzież Urzędników władz krajowych. Nastąpiło potem w Kościele Metropolitalnym ś. Jana solenne nabożeństwo. Celebrował JW. JX. Arcybiskup Warszawski, Prymas Królestwa Polskiego, a znajdowali się na niem JO. Xiążę Namiestnik Królewski, wszystkie władze krajowe i lud licznie zebrany, zasilający do Wszechmocnego Pana najgorętsze modły o jak najdłuższe panowanie Jego, którego błogosławione Berło stanowi szczęście tylu milionów ludzi.

Wieczorem był wielki bal u JO. Xięcia Namiestnika Królewskiego, który N. Pan z Jego Cesarzewicowską Mością W. Xiążęciem *Konstantym* obecnością Swoją łaskawie zaszczylił raczył.

Zabawy dnia tego ukończyły bezpłatne w teatrze narodowym widowisko, tudzież powszechne oświecenie miasta i gmachów publicznych, między którymi szczególnie celowały pałac JO. Xięcia Namiestnika Królewskiego, pałac Rządowy, pałac Kommissyi Rządowej Wojny, Ratusz główny i wiele innych

## SEYM KRÓLESTWA POLSKIEGO.

Mowa JW. Mostowskiego *Ministra spraw wewnętrznych i policyi*, miana na pierwszej sessyi seymowej w izbach złączonych, dnia 15 września 1820 roku.

Od czasu przywrócenia Królestwa Polskiego, drugi raz przychodzi wystawić zgromadzeniu narodowemu, obraz ogólny obecnego położenia naszego. Przeciąg ten dwuletni, w którym wyobrażenia ludzkie, ciągle i znakomicie wstrząsane były, upłynął dla nas, jeśli nie w doskonałej szczęśliwości, jakiej wolno pragnąć, lecz trudno osiągnąć; to przynajmniej w bezpiecznym używaniu korzyści społecznych, tudzież w pokoju, któremu znaczny udział wolności towarzyszył. Może nawet nie jest nam zbrodno tuzzyć, iż w tymże czasie, inne narody nie nam pod tym względem do zazdrośczenia nie wskazały. Ustawy nasze społeczne, urządzone w celniejszych swoich szczegółach, doświadczają się przez czas i nawyknięcie. Jeżeli poruszenie umysłów w Europie i baczność na wpływ jego w Królestwie naszym zwracana, mogły poniekąd opóźnić dopełnienie nadziei na-

rodowych, tudzież zniewolić do zachowania ostróżnej i potrzebnej p. wolności w stopniowym rozwijaniu niektórych dalszych przepisów, z ustawy naszej konstytucyjnej wypływających; rząd mnie jednak, iż trwale wysłedzał, a w części nawet zdołał pogodzić to, czego z jednej strony wyciągało zachowanie spokojności towarzyskiej, której żadnym względem poświęcać nie należy; a z drugiej to, czego postęp oświaty i żądania obecnego czasu, pośród zachwianej ciągłymi walkami opinii ogólnej, wymagały.

Gdy opinia ogólna, jak ją odtąd należałoby powszechnie poymować, jest objawieniem życzliwej moralnej i oświeczonej części każdego narodu, do której inne z przekonania lub z natchnienia przystępują; wtedy nie może ona, jak tylko zgodnie działać z rządami, w prawej drodze postępującymi. Te zatem, nie gasić, ani prz tłumiać opinii zapragną, ale powinny miarkować jej czynność; wstrzymywać jej obłąkania; gdyż dotąd w swych rozmaitych zjawieniach, nie okazała się więcej nieomylną, jak którekolwiek inne popędy ludzkie. Jeśli często widziano przez nią wzniecone i rozpostarte światło; jeśli obudziła najsłabsze duszy uczucia; nieraz podniosła także katowskie ruszty i nakazywała zabójstwa. Podług czasu i kierunków, może podług przypadków i szczęścia, ślady jej szczęśliwości albo krwią ludzi oznaczone zostały; a często w swych straszliwych oblędach, wywoływała zagładę, niszczyła przyszłość i nawet nadzieję.

Im więc trudniejsze są do przewidzenia rozmaite, już to ogólne, już to szczególne, ale zawsze dziwaczne, a czasem okropne skutki rozdrażnionej opinii, tym bardziej powinny narody i ich naczelnicy starać się o prowadzenie zwolna i bez wstrząśnienia tych skutków do dojrzałości. Takim sposobem te będą mogły tylko dobroczynnie działać; i ta myśl była powodem Najjaśniejszemu Panu do przepisania postępu zarazem umiarkowanego i stałego, jakim Rząd Jego w Polszcze iść usiłował.

Główne zasady, porządek towarzyski utrzymujące, są: wolność, tudzież bezpieczeństwo osób, własności i opinii. Gdy w innych krajach wielokrotnie zamachy powodowały do częstego naruszenia wolności osobistej; godność i umiarkowanie ducha naszego publicznego powszechnie się utrzymały: przez cały przeciąg czasu od ostatniego zgromadzenia seymowego, żadne znaczne przestąpienie nie osiągnęło szczególniejszej władzy suwerenności. Każdy obywatel kraju tego, jakiegokolwiek są jego opinii, skoro te nie naruszają spo-

koyności i porządku publicznego, powinien być pewnym, iż osoba i mieszkanie jego, podobne do twierdzy niedostępnej, równie od poszukiwania, jak nawet od ciekawości rządzących, są zabezpieczone.

#### *Wyznanie Religijne i oświecenie.*

Wszelkie opinie religijne znalazły poszanowanie i opiekę. Kommissya rządowa wyznań i oświecenia rozciągając troskliwość swoją na wszystkie wiary, zajęła się odzyskaniem i zabezpieczeniem ich funduszków, jako też ułatwieniem środków dla przysposobienia im wychowanców, zdolnych do pełnienia obowiązków kapłańskich. Układy z Apostolską Stolicą zawarte, uprzętnęły przeszkody wstrzymujące urządzenie duchowieństwa katolickiego. Arcybiskupstwo zatem warszawskie i prócz tego nowe biskupstwa ustanowione zostały. Określenie diecezyi zastosowane do granic administracyi cywilnej województw; skutecznie się przyłożyło do zachowania karności i łatwiejszego dozoru funduszków kościelnych, których wykaz dokładny już jest blizki ukończenia. Zamiana dziesięciny na opłatę pieniężną podług sposobu przepisanego, znacznie jest posunięta; wyznaczone są grunta w dobrach narodowych na dopełnienie przychodów uboższym plebanom. Również zgromadzenia wyznań ewangelickich, są po większej części urządzone: Parafia Grecko-orientalna otrzymała z dochodów ogólnych wsparcie na przystoynne sprawowanie swoich obrządków. Osadzie mahometańskiej w tymże celu zasilek jest dany. Zatrudniono się zebraniem wiadomości i materiałów potrzebnych do ułożenia projektu, zapobiegającego niezaprzeczonym nadużyciom, do których trwające dotąd urzędy ludności żydowskiej są powodem.

Pod względem oświecenia publicznego, zaprowadzono tymczasowe Statuta dla uniwersytetu warszawskiego. Biegli nauczyciele zajmują w nim główne katedry; biblioteka prawie podwojona; gabinet jego fizyczny i historyi naturalnej znacznie jest powiększony. Szkoły elementarne i wydziałowe pomnożone w miastach i na prowincyi; wzajemne nauczanie rozkrzewione; sposobność uczenia się w niedziele i święta, klasie rzemieślniczej w stolicy i innych miastach podana; dwie szkoły dla przysposobienia nauczycieli podniesione; instytut głuchoniemych zaprowadzony; pensye dla młodych panienek przyzwoicie urządzone; drukarnie liczniejsze i wydoskonalone; wszystkie te owoce starań kommissyi rządowej, zaświadczenia oraz widoczne postępy we wszystkich częściach oświecenia powszechnego.

Zdarzają się okoliczności, w których wrzawa rozmaitych chuci, utworzeniu dobrej ustawy z pewnych względów, prawie zupełnie zagraża; a wtedy odłożenie jej do pory spokojniejszej i przyzwoitszej staje się środkiem, zarazem rozsądnym i użytecznym. W każdym przypadku, rozporządzenie tymczasowe znośniejsze jest, jak złe prawo stanowcze. Niepewne i mniej lub więcej przygodom poruczane doświadczenia względem wolności druku, miały świeżo miejsce w krajach używających reprezentacyi narodowej, i których mieszkańcy uchodzą za świadomszych w dociekaniu ustaw obszerniejszej swobody. Zmienność i nietrwałość tych doświadczeń, dostatecznie zdała się ostrzegać, że chwila jeszcze nie nastąpiła, w której Europa będzie mogła używać w zupełności, z korzyścią i bez niebezpieczeństwa, prawa pisanja i drukowania w tym stopniu, w jakim nam je art. 16 karty naszej konstytucyj-

nej dozwala. Rząd Królestwa zastawszy cenzurę ustanowioną, winien ją był zachować docześnie, jako sposób powściągnięcia umiarkowanego, gdy jest szlachetnie i bezstronnie sprawowany. I w istocie, pisma dotąd u nas codziennie wydawane zaświadczały, iż można obszernie roztrząsać sprawy prawodawcze i administracyjne kraju naszego, byle nie dać się obłąkać za obręby, jakie przystoynność narodowa i porządek ogólny zakreśliły.

Oszczędności teży kommissyi rządowej użyte zostały na obszerne budowy, między którymi zakłady dla szkoły agronomicznej i weterynaryi w *Marymoncie*, znamienite miejsce zajmują.

#### *Sprawiedliwość.*

Gdy nowa organizacya sądownictwa stosownie do zasad konstytucyjnych dotąd nie mogła jeszcze być zaprowadzoną, sprawiedliwość w dwóch ostatnich latach podług form dawnych wymierzana była; a doświadczenie przekonało, iż każda sprawa w ciągu roku jednego, przez wszystkie trzy instancje osądzoną być może.

Z resztą, ośm tysięcy czterysta sześćdziesiąt dwie sprawy w sądach pojednawczych ugodzone, pięć tysięcy trzysta dwadzieścia ośm rad rodzinnych odbytych, osmdziesiąt trzy tysiące osmdziesiąt sześćdziesiąt ośm w trybunałach cywilnych, a czterdzieści siedm tysięcy osmdziesiąt siedmdziesiąt dziewięć spraw w sądach kryminalnych i policyi poprawczych odeszłych, dostatecznym są dowodem, iż bieg działań sądowych w niczem nie był opóźniony.

Z tem wszystkiem, rząd zajmował się ciągle urządzeniem konstytucyjnym sądownictwa, którego Statut organiczny kilkakrotnie i rozważnie w radzie stanu roztrząsany, pod zatwierdzenie Najjaśniejszego Pana jest odniesiony. Kodexa postępowania cywilnego ściśle połączone z organizacyą sądową, równie zajmowały radę stanu; i, jako projekta do prawa, pod rozagę izb niezwłocznie przedstawione będą. Projekta te zdają się w większej części zadosyć czynić życzeniom obu izb: Rada stanu osądziła jednak potrzebą, odroczyć ustanowienie postępowania karnego przez przysięgłych. Przejęta ważnością ich urzędowania, zastanowiła się nad położeniem naszym, nad okolicznościami nas otaczającemi, nad ogólnym składem kraju załedwie się z rozwalin dźwigającego; i powzięła obawę, aby zawczasem doświadczeniem nie pozbawiła nas i potomstwo nasze, dobroczynnych tej ustawy owoców.

Prawo na ostatnim Seymie uchwalone tyczące się zapewnienia własności, jest w ciągłym wykonaniu. Stosownie do przepisanej ustawy, hipoteki w województwie mazowieckim i w mieście *Warszawie* są zupełnie zaprowadzone; a w województwie kaliskim znacznie posunięte.

Oszczędzenia na budżecie kommissyi rządowej sprawiedliwości z dwóch lat ubiegłych, wynoszą blizko 300,000 złotych, które do skarbu publicznego zwrócone zostały.

#### *Sprawy wewnętrzne.*

Unikając powtarzania czynności szczegółowych kommissyi rządowej spraw wewnętrznych i policyi, które już przy otwarciu przeszłego Seymu miałem zaszczyt wyłożyć, dostatecznym będzie donieść, iż te z równym staraniem i wytrwałością dalej prowadzone były, tyle przynajmniej, ile okoliczności i możność nasza dozwalały. Wyszczególnienia obszerniejsze w tej mierze, są zamieszczone w zdaniu sprawy Królowi od rady stanu podanem, a które izbom udzielone zostały.

Nowe urzędy zaprowadziły rady wojewódz-

kie w skutku podziału kraju naszego; przepisały tryb działania urzędowi municypalnym i wóytom w miastach i włościach, dla zapobieżenia tak o-pieszności jak dowolności w tych ostatnich o-gniowach administracyjnych, których bezpośrednie dotknięcie najwięcej czuć się daje obywatelom. Dokładniejsze spisy, ludność ogólną Kró-lestwa do 3,438,728 głów wykazały, i dowodzą, iż znaczne jej umniejszenie przez klęski wojenne w poprzednich latach zrządzone, już jest za-pełnione: a chociaż słusznie mniemać można, iż ludność ta w części jest raczej przywrócona jak pomnożona, z tém wszystkiem osadzanie koloni-stów obcych niemal się do jej ilości przyłoży-ło, równie jak liczba dzieci przez przyspieszone małżeństwa zwiększona, a szczepieniem ospy za-chowującej utrzymaną. Są to niezaprzeczone sku-tki i dobrodziejstwa pokoju, który widocznie wzma-ga przemysł i rolnictwo nasze. Wielu światłych właścicieli walcząc z niedostatkiem pochodzącym z braku odbytu i niskiej ceny płodów rolniczych, tudzież z koniecznością uszczerpiania ciężarów pu-blicznych i prywatnych, nie przestali jednak czy-nić szlachetnych usiłowań dla podźwignienia swo-ich własności, ulepszenia rolnictwa, rodów bydła i trzód o cienkiej wełnie już w kraju naszym zna-cznie rozmnożonych. Zakłady rządowe meryno-sów, koni i bydła dzielnie się do tego przyłoży-ły; równie jak pozwolenie Najjaśniejszego Państwa do wełnego wprowadzania koni i wołów z Ukrai-ny i Rosyi, przyspieszyło zastąpienie zniszczo-nych przez wojnę zaprzęgów. Rząd między in-nemi zachęczeniami, wyznaczył dziesięć mieysa bezpłatnych dla uczniów ówiczających się w pra-ktyce doskonalszego gospodarstwa, i kształcących na przyszłość szkołę bégłych zawiadowców rolniczych, których brak i potrzeba równie się we wszystkich prawie krajach czuć daje. Przedsię-wzięto osuszenie błot, oczyszczenie dalsze kory-ta tudzież opatrzenie brzegów *Wisły* i innych rzek, w celu ułatwienia i zabezpieczenia ich spła-wności. Roboty około dróg bitych znacznie po-sunięto; chociaż liczba dni szarwarkowych na to przeznaczonych zmniejszoną została, a nawet, sto-sownie do życozeń obu izb, projekt mający na ce-lu zamiarę i zastąpienie służby szarwarkowej już jest od Najjaśniejszego Pana zatwierdzony.

Miasta królestwa od wielu lat czekały, aby dzieło dotąd dla swej trudności i zawilóści zaniedbane, mogło być przedsięwzięte w celu wyjaśnienia ich stanu, wynalezienia i wyrachowania ich fundu-szów, sprawdzenia i zamknięcia rachunków ich kass, ustalenia przychodów i wydatków rocznych, tudzież postanowienia jakim nadborem będą mo-gły na nieuchronne potrzeby, jako też na zamie-rzone ulepszenia rozrządzać. Dzieło to jest w wy-konaniu i po większą część przez dozorców ku temu mianowanych ukończone. W skutku tej czynności główne miasta województw i inne cel-niejsze już znaczne postępy pod względem czy-stości, bruku i oświecenia ulic na wzór stolipy uczyniły. Kaucye, do których składania niektó-rzy z ich urzędników obowiązani zostali, założe-nie cegielni i pieców wapiennych od rządu ułatwie-ne, jako też pożyczki pieniężne przez niego udziela-ne, przyspieszają w nich stawianie domów trwałych porządných. Towarzystwo ogniowe przykłada się do tego przez ukończenie nowego kadastru, i przez rzetelność w ścisłym wykonywaniu teraźniejszych obowiązków swoich. Urządzenie szpitalow spro-stowało i pod ściślejszą rachunkowość oddano. Więzienia publiczne odnowiono, tudzież pod wzglę-

dem porządku i zdrowia ulepszono tymczasowie, nim nowa ich organizacya podług zasad ogólnych i wydoskonalonych zamierzona, będzie mogła być skuteczniejsza, w stosunku do rozporządzeń ko-dexu postępowania karnego, obradom seymowym podać się mającego.

Wiele miast winny wzrastające swoje powo-dzenie rozmaitym rękodzielniom świeżo zaprowa-dzonym, jakim administracya nie przestawała do-pomagać; szczególnie sukiennym, które już ro-cznie blisko trzy miliony łokci sukna różnego ga-tunku wyrabiają.

Chociaż ściśniony zatamowaniem płodów na-szej ziemi, i ztąd wynikający rzadkości goto-wych pieniędzy; handel, znalazł jednak ułatwie-nie w znaczném zmniejszeniu cła wchodowego, dotąd opłaćanego od zagranicznych towarów, spro-wadzanych na warszawskie jarmarki, dla użytku których obszerne są wystawione składy; w znie-sieniu komor granicznych między Królestwem i Rosyją; w otworzeniu związków bezpośrednich między *Warszawą* i *Odessą*; w zaprowadzonych przez administracyą powozach pocztowych, pe-wnych i wygodnych; obok domów przeprzego-wych, które z oszczędzeń na dochodach swoich każę wystawiać.

Dyrekcya górnicza prowadząc dalej i dosko-naląc dawniej zaczęte prace, jeszcze rozpre-strzeniła je przez otworzenie kilku nowych ko-palni; przez obszerną rękodzielnię marmurów za-łożoną w *Chęcinach*, gdzie już są ukończone bu-dowle potrzebne, mogące zatrudnić przeszło 200 więźniów; przez zaprowadzenie walcowni na bla-chy z różnych kruszców, mianowicie z cynku, którego niewyczerpane kopalnie, doskonały gatunek i tanność, powinny upowszechnić w kraju naszym użytek tego rodzaju przemysłu; przez zagospodarowanie dokładne lasów powiększonych, rozmierzonych i podzielonych podług teraźniej-szych tej sztuki zasad. Oprócz tego wielką liczbę hut i mieszkań wystawiono w dobrach gór-niczych.

Liczne roboty przedsięwzięte w *Warszawie* są każdemu widoczne. Hyność Monarchy prze-znaczywszy dochody swojej korony na polepsze-nie i ozdobę kraju, Rząd tém bardziej mógł przy-spieszać wzniesienie tych gmachów publicznych i prywatnych, które odmładzają i ozdabiają sto-licę, równie jak główne miasta województw; a których liczba już jest znaczniejsza za teraźniejsze-go panowania, niż była przez cały przeciąg poprze-dzającego wieku. Inie próżny to lub płochy zbytek tym pracom przewodniczy. Gdy trwałe i wygo-dne drogi, spławne koryta się tworzą; gdy ob-szerne budowle wznoszą się dla pomieszczenia godnie władz kraju, którego przyszłe losy spo-czywają w myśli jego Wskrzesiciela; gdy mnó-stwo właścicieli widzi się zachęconemi do sta-wiania licznych i ozdobnych pomieszek; naten-czas ta ziemia rolnicza ściąga rękodzielnie i ludność, które wyrobią, użyją i pomnożą jej pło-dy; wskazuje nową oyczynę czynnemu prze-mysłowi i kunsztom pocieszającym; wzmacnia han-del, ten łańcuch czarowny, który zbliża istoty i odległości, który wprowadza wszędzie wygo-dy i obyczajność, rozwija oświecenie i wolność, wykonywa to śpiesznie, co filozofia z ostrożno-ścią doradza, stanowi współnictwo wyobrażeń i słodyczy towarzyskich, uwiecznia płody dowcipu i dobroci, czyni z myśli *Newtona* i *Monteskiego* dziedzictwo rodzaju ludzkiego; a nawet gdy już czas pochłonie ich zwłoki śmiertelne, dozwia-

la jeszcze w piersiach naszych tętnąc i żyć wielkomyślnym duszom tych ludzi, którzy pomnożyć światło i służyć sobie podobnym zdołali.

Tak handel rozszerza i uświęca zeszłe podania: tak przeniesie do następnych pokoleń słodką pamiątkę Monarchy, który dozwolił przyzwać do naszej rodowitej ziemi zabłąkane jej obrońców cienie; który chciał, ażeby na ich odzyskanych grobowcach dzieci nasze mogły przywykać do wymawiania nazwisk *Kościuszki* i *Józefa Poniatowskiego*; i który przedsięwziął założyć między nami rzadkie sprzymierzenie wolności, bez której nie ma szczęścia, z porządkiem, bez którego nie ma wolności.

Zajmując się tylą rozmaitemi pracami, nie zapomniano ograniczyć wydatków, pociągając je pod oszczędność, jakiej stan Skarbu wymaga. Nieuchronna konieczność zagnęła Xiążęcia Namiestnika do przedstawienia Najjaśniejszemu Panu potrzeby zmniejszenia budżetu Komisaryi Spraw Wewnętrznych i Policyi, o milion dwa kroć sto tysięcy złotych, co też istotnie nastąpiło na rok 1820; a oprócz tego zaległa jej w Skarbie podobna summa z Etablu roku 1819.

#### W o y n a.

W czasie ostatniego zgromadzenia prawodawczego, wojsko polskie okazało się być w całej świetności, jaką w niem nieznużona staranność Naczelnego Wodza ciągle wzmagala. Zdawało się już nie do życzenia nie zostawiać jednak, ze wszelkich względów w biegu tych dwóch ostatnich lat widocznie się udoskonaliło. Postępy każdej broni w szczególności i w ogóle, dokładność służby, zgodność obrotów, ta pewność i szybkość w ruchu, która nie dopuszczając żadnego ociągania, jest zakładem rokującym zwycięstwa, nie ujdą dostrzegającej znawców uwagi.

Administracya wojenna podobnych ulepszeń doznała. Wojsko prawie całe ubrane jest sukniem w kraju robionem, któremu przez to oszczędza około dwóch milionów złotych, obcemu przemysłowi dotąd za ten przedmiot opłacanych. Najjaśniejszy Pan, raczywszy dostarczyć swoim kosztem potrzebnego płótna na namioty, cała piechota może teraz przez piękną porę roku obozować; z czego wynika dla kraju znaczna ulga w ciężarze kwaterunkowym, a dla wojska większa sposobność ćwiczenia się w obrótach i karności.

Gospodarność zaprowadzona w wydatkach administracyi wojennej, dozwoliła zmniejszyć jej budżet pół milionem złotych w przeciągu dwóch lat ostatnich, a to oprócz znacznych innych oszczędności, które po większej części na naprawy, rozszerzenia i budowę licznych koszar, stajen, tudzież innych gmachów wojskowych tak w *Warszawie* jako i po województwach są użyte.

Także przyznane wynagrodzenie mieszkańcom za podwoje dostarczane w przeciągach wojskowych, podwyższono; lazaret garnizonowy mogący być wskazany za wzór porządku, czystości prawie wyszukanej, wygody i oszczędności, założony jest w *Ujazdowie*; nowa litografia wydaje plody zalecające się dokładnością rysów i smakiem; urządzono składy rementy w *Rosyji* z widoczną korzyścią jazdy polskiej; nakoniec utworzono batalion z 500 weteranów czynnych, w celu dostarczenia straży kassom i więzieniom publicznym; kary pieniężne pobierane od

spóźniających się w uiszczaniu podatków i inne kary administracyjne są przeznaczone na koszt jego utrzymywania.

Tak więc rozporządzenia roztropne i dzielne przykładają się bezustannie do udoskonalenia osób i rzeczy w woysku Polskiem. Dosyć liczne, aby służyło za przednią straż potężnemu Cesarstwu, którego jest pierwszym zastępcem w Europie, i aby w potrzebie broniło swej ziemi, za pomocą całej jej ludności, którą jest w stanie usposabiać i kierować; skład jego w niczem jednak nie może wzniecać zewnątrz obawy: w ten czas tylko stałoby się groźnym, gdyby na zawołanie Pantującego miało walczyć za uymę sławy, lub o zagrożoną niepodległość narodową.

#### S k a r b.

Rozmaite powody dotąd, zniewoliły odłożyć jeszcze nadal układ budżetu konstytucyjnego czyli zasad niezmiennych prawa skarbowego. Obrachunki z Mocarstwami obcemi (choć ich dalszy ciąg z naszej strony nieustannie jest wymagany i prowadzony), nie będąc jeszcze ukończone, nie można zatem z dokładnością oznaczyć ilości naszego długu ogólnego, ani przez to samo, poborów potrzebnych na jego zabezpieczenie. Z drugiej strony, niska cena zboża i drzewa, będąc przyczyną ogólnego niedostatku, tém żywiej doymującego w kraju, którego całe bogactwo z rolnictwa pochodzi, mniemano, iż jeszcze nie nastąpiła chwila przyjazna do zmienienia teraźniejszego liku i rozkładu podatków; których ciężar w ich nowości zawsze jest dotkliwszym, gdy przeciwnie ten ciężar, a nawet czasem ich nierówność, zdają przez nawyknięcie stawać się znośniejszemi.

Nie więc od ostatniego Seymu nie było wznowionego w czynnościach Skarbowych: pobieranie niektórych części dochodów niestających polepszyło się; w podatkach zaś gruntowych mało zaległości zostało. Ale Najjaśniejszy Pan, zważając na zmniejszenie ceny zboża, zalecił ulgę około trzech milionów złotych wynoszącą na kontyngensie produktowym; co o tyleż pomnoży niedochód już będący i wymagać będzie dodatku w przychodach, tak na zastąpienie tego braku, jak dla opłacenia procentów od długu krajowego, skoro ten ustalonym zostanie.

Stosownie do rozkazów Najjaśniejszego Pana i życzeń izb, wyznaczona jest deputacya do roztrząsania i redakcyi projektu banku narodowego, któryby zdołał wspomagać własności prywatne i poprzeć roboty publiczne. Budżet przychodów i wydatków skarbowych od czasu ostatniego Seymu, przedstawiony będzie izbom.

Rząd Królestwa pewny czystości swoich zamiarów, kierowany stateczną czynnością Naczelnika swego, postępował przez te dwa ubiegłe lata w zawodzić tu krótko wyłożonym. Nie mniema jednak, iż uniknął niejakich błędów, którym może okoliczności niekiedy trudne służyłyby za wymówkę, ale których wytknięcie przyymować chętnie będzie w szczerem i zaufanem obcowaniu z tém dobranem Zgromadzeniem. Zechce ono bez wątpienia wesprzeć go swoim światłem i działać wzajemnie w tym duchu pojednania, któryby wszędzie powinien być skutkiem składu reprezentacyjnego, a do którego nas zarówno moralność chrześcijańska i znamionująca łagodność narodowa zniewalają.

(Ciąg dalszy w Dodatku).

Wilno dnia 10 Września 1820 roku v. s.

## SEYM KRÓLESTWA POLSKIEGO.

W tym więc widoku, Mówcy Rady Stanu wykazał, które życzenia iżb w czasie ostatniego Seymu oświadczone, wykonane zostały; tudzież powody dla jakich inne dopełnionemi być nie mogły: rozwinął oraz projekta do ustaw prawodawczych i sądowniczych Sejmowi przedstawić się mające.

Poszukiwanie udoskonaleń związku towarzyskiego, skoro się dzieje w prawej drodze i bez zakłócenia porządku ogólnego, powinno wzmacniać szczęśliwość ludzi. Jeżeli już w sztuce rządzenia jakie uczyniono postępy, te nie w dniach zaburzenia nastąpiły. Przyjdzie czas bez wątpienia, w którym dalsze poprawy, od Narodów i Rządów wspólnie i spokojnie wysledzane będą; gdyż zarówno obowgu na tém zależy, aby wynaleść średnicę, która we wszech rzeczach wskazuje doskonałość taką, jakiej na ziemi dostąpić można. Gdy więc cicha i szczerza rozważa nastąpi po burzach uniesienia i po żalach samowolności; gdy usiłowania pożytku osobistego nie znajdą już przyjaźnych sobie wydarzeń, w którychby się mogły ukrywać pod wyrazem życzeń Ojczyzny; wtedy dochodzenia rozmaitych gatunków Rządu, jakie teraz strapiony umysł ludzki i żądza rozkrzewienia dobra ogólnego przedsiębiorą i rozszerzają w różnych narodach, zwrócić je wyuczone od nieszczęścia, do prawda jasnych i doświadczeniem stwierdzonych. Wtedy też wolność, nie już córka niedoli i rokrozu, ale wygodą i oświeceniem okniona, nie będzie oskarżana, iż sprowadza za sobą te surowe i drażliwe obyczaje, te kaźnie okrutne, które często osławiały jej zwyczajstwa i skazyły jej do brodzieystwa. Dziękujemy potężnemu ramieniu, co nas wcześniej przywróciło do tego konstytucyjnego zawodu, w którym nadużycia muszą być koniecznie przemijające, ponieważ wszelkie ulepszenia mogą być prawnie żądane i wnoszone; w którym jest pewność otrzymania ich, bez wstrząśnienia, za pomocą czasu, na łonie pokoju; gdzie bez zakłócenia i przerywania obecnych przyjemności życia, widzieć je będzie można słodko i ciągle w długiej przyszłości wzrastające; i gdzie tak szczególne jak powszechne korzyści, łączą się w ustaleniu szczęśliwości Monarchy i Narodu.

## P R U S S Y.

Berlin, dnia 5 września: Królewic następcą tronu powrócił z *Potibus* do tutejszej stolicy.

Policya zabrała niedawno tutejszym xiegarzom tłumaczone dzieło xiegdza *Pradt* pod napisem: *Hiszpanija i jej konstytucya*.

## N I E M C Y.

Od brzegów *Menu*, dnia 28 sierpnia. Odebrane w *Frankforcie* listy prywatne z *Paryża* donoszą, iż z powodu ostatniego spisku, więcej tam oficerów uwięziono, aniżeli *dziennik paryzki* ogłosił. Z 3go pułku gwardyi wzięto do więzienia jednego tylko podoficera; z 2go pułku, 5 oficerów, między którymi jest także oficer, który był na straży w *Vincennes*; z 4go pułku 3 oficerów i t. d. Z legionu departamentu *Meurthe* uwięziono 22 oficerów. Słychać, iż legion ten miał najpierwej uderzyć.

Pewny żyd, kupiec w *Frankforcie* nad *Menem*, odebrał najpierwej wiadomość o uknowanym w *Paryżu* spisku. Wysłany z nią goniec, odbył

we 45 godzinach drogę z *Paryża*. Papiery skarbowe natychmiast spadły w cenę, lecz wkrótce się podniosły.

Mówią, iż *Xiążę Hardenberg*, Kanclerz pruski, pojedzie z *Pyrmonu* do *Wiednia*.

Donoszą z *Kassel* o przywołaniu żołnierzy, którzy za otrzymaniem pozwoleniem udali się do swoich rodzin.

Pierwsza izba stanów badeńskich, po długich sporach, przyjęła nareszcie dnia 25 b. m. podany od rządu projekt względem odpowiedzialności ministrów z niejakimi odmianami. Na sessyi izby deputowanych d. 26 b. m. przyjęto projekt do prawa o zniesieniu poddaństwa z odmianami, które pierwsza izba w nim uczyniła. Ciągnięto potem losy, którzy członkowie we 4rech kolejach, następujących po sobie co 2 lata, wyisć mają. Pierwsza kolej przypada w roku 1821.

Samo zrównanie ziemi, gdzie nowy zamek w *Kassel* ma być postawiony, kosztować będzie 80,000 talarów, 1200 robotników użytych do budowy, bierze na tydzień przeszło 1200 talarów. W zamku *Bellevue* widzieć można model tego wielkiego gmachu w kształcie prostokąta. Elektor, idąc na sessyę tajney rady, odprawianą pospolicie dwa razy w tydzień, przechodzi z pokoiów swoich przez salę galeryi obrazów. Miło mu patrzeć, jak artyści i miłośnicy zajęci są ich kopiowaniem.

Król pruski podarował tabakierę złotą *Pańi Bressendorf*, porucznikowi grenadyerów gwardyi bawarskiej, w dowód ukontentowania swego za przesłane tłumaczenie *Przepisów Carnota* względem obrony twierdz.

## H I S Z P A N I J A.

*Madryt*, dnia 15 sierpnia. Królestwo Ichmość powrócił d. 13 b. m. z *Sacedon* do tutejszej stolicy. Przyymowano ich uroczystie. Wojsko stało w parady; domy były ozdobione kobiercami, a huk dział mieszał się z radośnemi okrzykami mieszkańców.

Na ostatnich sessyach zgromadzenia Stanów uchwalono: 1) Każdy Hiszpan od lat 18 do 50 należy do gwardyi narodowej; 2) Ministerium spraw wewnętrznych, któremu dotąd 368,000 realów wyznaczono, pobierać będzie nadal 667,000 realów. Nie zgodzily się jeszcze Stany na niektóre artykuły prawa o milicyi narodowej. *Jenerał Quiroga* miał długą w tej materii mowę.

Wojsko otoczyło klasztor franciszkanów w *Vigo*, nie z powodu zakonników, lecz dla wyszukania oficera, który się schował. Zakonnicy okazali się wolnemi od wszelkiego podeyrzenia.

Gazeta tutejsza umieściła okólnik ministra zamorskich posiadłości. Żąda udzielenia mu dokładnych wiadomości o stanie tych posiadłości, a zwłaszcza zbuntowanych, tudzież tego wszystkiego, co się tyczy ducha i celu powstania, oraz postępów cywilizacyi.

Tak nazwana *Junta Apostolska* nad rzeką *Minho*, przy granicy portugalskiej, ukończyła swoją rolę. Ruchome kolumny, rozpedziwszy resztę uwiedzionych włóscian powróciły d. 1 b. m. do *Corogna*. Przyprowadziły kapitana *Counade*, jednego franciszkana, i kilkunastu włóscian, i oddały ich do więzienia miejskiego. Niewiadomo, gdzie się ta buntownicza junta podziela. Używała podstępnych sposobów na uwiedzenie umysłów. Zmyślała listy niby to pisane z *Bajonny* i t. d. donosząc o ciągnięciu wojska francuzkiego, a w innych, datowanych z *Lizbony*, ogłaszała ciągnięcie wojska angielskiego.

W okolicach *Korduby* rozbojnicy tak są śmialemi, iż jeden z nich wśród dnia przybył do miasta *Crevellente*, i kazał sobie zapłacić 5000 franków za życie jednego z dawniejszych tamiecznych urzędników. Rozbojnicy ci przymuszają majątnych właścicieli dóbr, aby się im za życie lub podpalenie okupowali.

## A U S T R Y A.

*Wiedeń, dnia 4 września.* Wysłany od nowego rządu neapolitańskiego do Petersburga Xiążę *Serra Capriola*, sekretarz poselstwa, syn posła neapolitańskiego przy dworze rosyjskim, przybywszy tu niedawno, przywiozł Xiążęciu *Ruffo*, dotychczasowemu posłowi neapolitańskiemu przy dworze naszym, list odwołujący, z doniesieniem, iż Xiążę *di Gallo* został mianowany następcą jego. Gdy się o tém w kancelaryi nadwornej dowiedzano, wyprawiono kilka sztafet do granicy z rozkazem, aby Xiążęciu *di Gallo* wzbroniono dalszey podróży do Wiednia. Słychać, iż Hrabia *Caraman*, poseł francuzki wróciwszy z Paryża przywiozł wiadomość, iż Francya także nie chce uznać teraźniejszey konstytucyi neapolitańskiej.

Cesarstwo Ichmość wraz z Arcy-Xiążną *Maryą Ludwiką* Xiążną *Parmy* i Arcy-Xiążną *Klementyną*, Xiążną *Salerno*, małżonką królewica neapolitańskiego, mieszkają ciągle w *Schonbrunn*. Monarcha jednak przyjeżdża co tydzień do stolicy, i daje zwyczajne wysłuchania. Bawi się łowami w *Praterze* z synem swoim następcą tronu i młodym Xiążęciem *Reichstad*.

Słychać, iż Arcy-Xiążę *Ferdynand d'Este*, brat Xiążęcia *Modeny*, obeymie naczelne dowództwo całego wojska austriackiego we Włoszech, a generał *Frimont* będzie drugim dowódcą. Wojsko to ma się składać z 72,678 głów piechoty, 5,831 jazdy i 2,000 artylleryi.

## A N G L I A.

*Londyn, dnia 29 sierpnia.* Kobiety składają większą część ludu, czekającego przed parlamentem na przybycie królowey. Policjanci doznają trudności w robieniu miejsca dla przejazdu; są jednak grzeczni, jak następujący wypadek przekonanywa. Pewna stara kobieta rzekła w tłoku do policyanta: *Ach Mości Panie! gdybyś wiedział, z jak daleka przybyłam dla zobaczenia Królowey, postarałbyś się o wygodne dla mnie miejsce. Z którejże tedy części miasta przyszłaś?* zapytał się policyant. *Ja nie ztąd jestem, odpowiedziała lecz z Worcestershire; jechałam całą noc, odbyłam 150 mil (angielskich) drogi, i nie chciałabym, aby podróż moja była daremną.* Dostała zaraz bardzo dobre miejsce.

Wczoray po południu wracała Królowa z parlamentu wśród niezliczonego tłumu ludu, który hucznymi okrzykami napelniał powietrze. Przybywszy do pokojów swoich, pokazała się zaraz w oknie, i kilkokrotnym ukłonem pospółstwo powitała. Lud rzucił kamieniami i błotem na policyantów, tak dalece, że w końcu nie można było poznać koloru ich sukni. Słychać, iż Królowa bierze codziennie 300 funtów szterlingów (12.000 zł. pol.) z kasy krajowej, i że 132 świadków ma przeciwko niej stanąć.

Dnia 23 b. m. przybył do *Harwich* pewny cudzoziemiec pod dozorem posłańca królewskiego *Kaye*, i nazajutrz na statku pocztowym *Leicester* został posłany do *Kuxhaven*. Nie pozwolono mu żadnego związku z lądem.

### Dalsze badanie świadków przeciwko Królowey.

Dnia 25 b. m. stanął w izbie wyższej świądek *Puchi*, posługacz w domu zajezdnym w *Tryescie*. Zeznał, iż przed 4ma laty bawiła tam Królowa 5 lub 6 dni. Przybyła małym pojazdem wraz z *Bergami*, a za nią jechał dwór. Widział kilkakrotnie, jak *Bergami* zrana wychodził w szlafroku z sypialnego pokoju Kró-

lowey. W takimże pokoju *Bergamiego* stało łóżko, lecz na niém zapewne nie sypiał, bo zrana nigdy nie było przygniecione. Przed śniadaniem, Królowa i *Bergami* trzymając się pod rękę, chodzili po sali jadalney; co widział przez otwor do klucza w zamku. Zapytany *Puchi* przez hrabiego *Kingston*, w czyjém łóżku sypiał *Bergami*? odpowiedział: *Nie wiem tego z pewnością; domyślam się tylko...* Przerwał mu dalszą mowę hrabia *Liverpool*, oświadczając, iż nie podług domysłów swoich zeznawać powinien lecz to, co istotnie widział. Przywołano potem *Barbarę Kranz*, Niemkę, mężatkę, która przed 3ma laty służyła za pokojówkę na poczoie w *Karlsruhe*. Zeznał, iż Królowa bawiąc przez tydzień w *Karlsruhe* mieszkała w domu pocztowym. Pewnego wieczora zaniósła wodę do sypialnego pokoju *Bergamiego*. Leżał on w łóżku, na którem Królowa przy nim siedziała. Rękę swoją miał założoną na około szyi Królowey, lecz spuścił ją natychmiast po jej wyjściu. Nie mogła powiedzieć, jak *Bergami* był ubrany. Królowa przestraszona podskoczyła. (*Tu zaszła wiadoma z przeszley gazety naszej sprzeczka między adwokatami obu stron względem niedokładności tłumaczenia*).

Dnia 26 b. m. *Karol Karsten*, tłumacz ze strony Królowey, wykonał przysięgę. Przywołana powtórnie *Barbara Kranz*, powtórzyła, iż wieczorem Królowa siedziała na łóżku *Bergamiego*, który w niém leżał, i po wyjściu iey do pokoju, podskoczyła. Zapytana potem, czyli pospolicie stała łóżko? odpowiedziała: *Tak jest.* Opoowiadała dalej, w iakiem ie stanie zastawała, czego przystoynność nie pozwala przytaczać. Kobieta ta uniosła się do tego stopnia, że iey się mdło zrobiło; skropiona przyniesioną wodą, usiadła za pozwoleniem izby na krześle. Zeznała między innemi: iż pościel na łóżku była bardzo rozrzucona i pognieciona. Pan *Brougham* czynił iey potem krzyżujące zapytania, z których się okazało, gdzie dawniey służyła; iż na żądanie zagranicznego posła, musiała udać się z *Karlsruhe* do *Hannoweru*, gdzie ją względem królowey badano; iż na drogę dostała 16 czyli 18 dukatów; iż potem udała się do *Frankfortu nad Mainem*, i za to 12 lub 14 dukatów dostała; iż w obu tych miastach toż samo zeznała, co teraz w parlamencie; iż wezwano ją do *Londynu*, lecz oświadczyła, iż chyba z musu przybędzie; iż na to iey powiedziano, że lepiejby uczyniła, gdyby dobrowolnie się udała, inaczej bowiem bez wątpienia zostałaby do tego przymuszona. — Hrabia *Liverpool* opierał się dalszemu iey przez Pana *Brougham* badaniu, twierdząc, iż chce ją zawikłać i i zeznania iey podać w wątpliwość. Powstała ztąd mała sprzeczka, pozwolono nareszcie Panu *Brougham* zadawać iey dalsze pytania, z nieiakiem atoli ścięśnieniem. Zapytał się: *Gdzie teraz mieszkasz w Londynie?* Na wniosek prokuratora zabroniono jej na to odpowiedzieć. Powstały żwawe spory, do których naywięcey Lord *Erskine* należał. Ubolewał, iż Królowey nie podano listy imienney świadków, co adwokatom iey wielką sprawia trudność w obronie.

Dnia 28 b. m. Hrabia *Lauderdale* radził, aby izba nie odstępowała od zwyczajnego trybu. Naganiał zamiar 5ciu członków izby niższej, którzyby chcieli nowe prawidła przepisywać. Lord *Erskine* żądał, aby adwokaci królowey mogli wtenczas, kiedy im się podoba, czynić z swojej strony zapytania świadkom, a to w nagrodę za

odmówione Królowej udzielenie listy imiennej świadków:— „Gdyby (rzekł) aż do zupełnego ukończenia badań, wstrzymano wolność czynienia krzyżujących się zapytań, pytam się, czyliby się to ze słuszością zgadzało? Ogłoszenie zeznania świadków, powiększy raczey, nie zaś zmniejszy wrażenie na umyśle każdego; takie więc postępowanie jest bardzo szkodliwem dla Królowej. Wiercie mi Milordowie, iż publiczną opinią bardzo zawiedziono, gdy nie uwiadomiono Królowej o zarzucanych iey przewinieniach, które podczas ósmioletniej podróży popełnić miała. Jestem w podezłym wieku, i smiem powiedzieć, że więcej aniżeli inni tej izby członkowie mam doświadczenia. Czyniąc mój wniosek, nie powoduję się ani stronnością, ani chęcią uwiedzenia W Panów.”— Hrabia *Liverpool* twierdził, iż gdyby na to pozwolono, badanie świadków byłoby bez końca; żądał, aby przeciwna strona czyniła natychmiast swoje zapytania.— Tegoż zdania był kanclerz.— Lord *Grey* wspomniął o sprawie rozwodowej Xiążęcia *Norfolk* z małżonką swoją, której podano listę świadków.— Po długich sporach dozwolono adwokatom Królowej, aby zdanie swoje w tej mierze przełożyli. PP. *Brougham* i *Denman* mieli potem mowy, na które adwokaci królewscy odpowiedzieli. Izba odłożyła dalszą sessyą na wniosek Lorda *Liverpool*, który przytem oświadczył, iż na wydatki prawne rząd oddał nieograniczoną ilość pieniędzy do rozporządzenia Królowej, i że wezwano dwory zagraniczne, zwłaszcza austriacki, aby pełnomocnikom Królowej ułatwili, ile możliwości, sprowadzenie świadków.

Dnia 29 b. m. po żwawych sporach, pozwolono nareszcie adwokatom Królowej zadawać zapytania świadkom ze strony Króla, zaraz po ich zeznaniu lub później. Lord *Erskine* radził, aby izba wstrzymała obrady swoje na czas nieiaki, i aby adwokatom Królowej listę świadków podano. Odrzucono ten wniosek większością 99 kresek. Wprowadzono znowu *Barbarę Kranz*,

którey P. *Brougham* dalsze czynił zapytania. Pytanie: Gdzie mieszkasz w Londynie? Odpowiedź: w prywatnym domu.— Pytanie: daleko od parlamentu? Odpowiedź: nie wiem.— Zeznała potém, iż szła przez most; iż brat iey, gancarz, mieszka z nią razem; iż oprócz rodziny, nikt więcej w tym domu nie mieszka; iż nie wzięła żadnych pieniędzy od brata, bo ich sam nie ma; iż spodziewa się nagrody za czas stracony, lecz iakiey, nie wie; iż poseł pewnego zagranicznego dworu, którego wymienić nie może, zagroził iey użyciem gwałtu, jesliby dobrowolnie nie chciała się udać do Londynu; iż kilka znakomitych osób dworskich odwiedziło Królową podczas bytności iey w *Karlsruhe*; iż Królowa nigdy u siebie nie była na obiedzie, lecz u kogo, tego nie wie; iż nie może przysiąc, czyli w łóżku iey jedna lub dwie osoby leżały; iż po wyjeździe Królowej, nieiaki Pan *Grimm* oglądał wszystkie pokoje, gdzie mieszkała.— Przy końcu sessyi postanowiono, aby co wieczór donoszono adwokatom Królowej, iakiego narodu świadkowie mają być nazajutrz badani, dla sprowadzenia potrzebnych tłumaczy.

Lud zebrany przed domem izby wyższej dopuścił się d. 24 b. m. różnych nieprzyzwoitości. Sykał, widząc iadącego Xiążęcia *Wellingtona* i margrabiego *Anglessea*. Xiążę milczał, a Margrabia chciał mówić do ludu, lecz go zagłuszone okrzykami: Niech żyje Królowa! precz z przekupionemi świadkami! precz z przekupioną izbą wyższą! nazywano go szczurem, zausznikiem dworskim, posługaczem despotów i t. d. Wczoraj zaś pospólstwo zelżyło i uderzyło Xiążęcia *Wellingtona*, gdy z sessyi izby wyższej powracał. Z trudnością wymknął się z rąk ludu.

Królowa odebrała znowu adreśsa od miast *Reading*, *Bath* i innych; dała stosowną na nie odpowiedź.

Kurs wileń. na assyg. od d. 7 września r. sr., 3 r. kop. 82½; czer. zł. nowy r. 11, kop. 46, stary r. 11 k. 27; imperyal 37 r. 15 kop.

Wolno Drukować Ignacy Reszka Radca Koleg. Kom. Cen. Czł. — w Wilnie w Drukarni Redakcyi

#### U w i a d o m i e n i e.

Niżey podpisany, stosownie do życzenia wielu osób chcących się przyłożyć do wzniesienia pomnika w Krakowie *Tadeuszowi Kościuszce*, oświadcza, że składkę na ten przedmiot przyjmować będzie, dla przesłania jey do Krakowa. Wilno dnia 5 września 1820 roku.

I. Lachnicki.

2. *Arendowny possessor kamienicy* JG. X. *Generala Pużyny* pod N. 119 w Wilnie niedaleko komisyi *Radziwiłłowskiej*, przy rynku nowo otworzonym *Sto Michałskim*, sytuowanej, zawiadamia przez *Kur. Lit.*, iż on na prośbę wielu obywateli, mających interesa w komisyi *Radziwiłłowskiej*, dla ich przyjazdu do Wilna, oznaczony dom cały, urządził, gdzie w każdym czasie znajdą dla siebie bez koni, lub z końmi przystoyną, bezpieczną, i spokojną lokacyą, za cenę pomierną, i dogodną dla lokatorów.

3 Przybył do Wilna Wielkiej Brytanii podany *William Crosier* ma honor zawiadomić tu teyszą publiczność, iż ma do zbycia siedem klacz angielskich, ktoby życzył sobie nabyć, może zainformować się w domu sówietnika *Tarnowskiego* na ulicy *Trackiej* pod N. 397. *Willam Crosier.*

3 Uwiadawia się Publiczność, iż Łazienki przy Królewskim Mły nie sytuowane, w których są Wanny do kompieli, nowo teraz wye-rygowane zostały. 1820 7bra 1go

C e n a

Od Wanny Miedzianey po zł. 2 i groszy . . . . . 20  
Od Wanny Drewnianey po zł. 2 i groszy . . . . . 10

W redakcyi gazety *Kuryera Litewskiego* znajdując się następujące dzieła:

Bayki *Ignacego Krasickiego* . . . . . kop. 15  
*Geschichte des Ursprungs und Fortgangs der deutschen Literatur bis auf die neuesten Zeiten* u. s. w. von *Benjamin Friderich Haustein* rub. 1  
*Instrukcyja do rozpoznania śmierci prawdziwey od pozorney i o środkach ratowania osób w pozorney śmierci* . . . . . kop. 5  
*Kawaler Maltański* przez *Miss Annę Maria Porter* . . . . . kop. 25  
*Konstytucyja Królestwa Polskiego*, po polsku i po francuzku . . . . . kop. 20  
*Kuryer Lit.* oprawny na rok 1819 . . . rub. 10

Listy o Włoszech napisane po francuzku w 1780 roku, przez prezydenta parlamentu w Bordeaux, Pana Dupaty, na polski język przełożone. Części 3 . . . . . kop. 80  
 Niektóre uwagi nad konstrukcją języka niemieckiego . . . . . kop. 7½  
 Ogrody północne czyli zbiór wiadomości o rozmnażaniu i pielęgnowaniu drzew owocowych i roślin ozdobnych, o inspektach, treybhauzach i oranżeryach, oraz o utrzymaniu roślin kwiatowych w pokojach, OBYWATELSTWU PROWINCY LITEWSKIEJ przypisane, przez Józefa STRUMILLĘ. W Wilnie nakładem i drukiem A. Marcnowskiego, 1820 z 6cią tablicami na miedzi rytymi, w oprawie włoskiej z okładką drukowaną. Całe wydanie na papierze klejowym. Cena exemplarza na papierze pięknym . . . . . rub. 2 na zwyczajnym . . . . . rub. 1 kop. 60  
 O karmieniu pszczół i o środkach ratowania słabych . . . . . kop. 10  
 Opisanie nowego aparatu do pędzenia wódki, za pomocą którego prosto otrzymuje się spirytus z oszczędzeniem pracy i opalu, przez P. Reutera z jedną ryciną . . . . . kop. 15  
 O potrzebie i pożytku czytania Pisma ś. . . . . kop. 50  
 O robieniu papieru ze słomy, siana, lub drzewa, kory drzewnej i paździoru lnianego lub konopnego . . . . . kop. 7½  
 Pieśni nabożne F. K. . . . . kop. 10  
 Początki Geometrii analitycznej zastosowanej do linii krzywych i powierzchni drugiego porządku, przez J. B. Biot. Z piątego wydania na język polski przełożone przez Antoniego Wyrwicza . . . . . rub. 2  
 Rzecz o wprowadzeniu i wielorakiem użyciu kartofli . . . . . kop. 10  
 Statut W. X. L. nowo przedrukowany r. 2 k. 50  
 Urządzenie chłopów estońskich krótko zebrane k. 30  
 Wiadomości Brukowe poprawne:  
     z roku 1817 . . . . . rub. 2  
     — 1818 . . . . . rub. 2  
 Wyznania Dziwaka, przez Panią Opie . . . . . kop. 10  
 Zasady Agronomii czyli nauki o gruntach, przez Michała Oczapowskiego . . . . . rub. 1  
 Zasady Chemii rolniczej, przez Michała Oczapowskiego . . . . . kop. 50  
 Zasady Rolnictwa rozumowanego Albrecha Thaera; wyciąg skrócony przez Michała Oczapowskiego. Część I. . . . . kop. 50  
 Też same książki znajdujące się w Sklepie Domu Dobroczynności.

#### Sądy Exdywizorskie.

1. Za dekretemi remissyjnymi Sądu Ziem. Wiley 1810 febr. 7 dnia i Sądu Gł. Miń. 2go Depart 1811 apr. 17 dnia nastąpiłi też za rezolucjami i ukazami Sądu Gł. Mińskiego Sąd Taxatorsko Exdywizorski z osob poniżej wyrażonych do majątku Korsakowicz w Gubernii Miń. pcie Wileyskim położonego zjechawszy, czynności pierwszo zjazdowemu Sądowi właściwe a przez remissy i rezolucyje wskazane na dniu 15 julii zatwierdził, następnym sposobem komorników do pomiaru tak Korsakowicz jako też Schedy, przez zeszłego Ignacego Mickiewicza odprzedaney zeszłemu Michałowi Kozubowskiemu a we władaniu WW. Michała i Julii Rodziewiczow toż małoletnich Kozubowskich Sukcessorow nabywcy, zastawiający wyznaczył, inwentaryą przez urzędnika z koła swojego delegowanego majątku Korsakowicz uznał, i tenże majątek skutkiem remissyjnych wyrokow, przy zastawnej dzierżawie WW. Michała i Gaspra Golejewskich sukcesorow zeszłego Józefa Golejewskiego zostawił, kopią z spraw oraz komportacją na wszystkich kredytora i pretensorach do funduszow zeszłych Stanisława Szambelana b. dworu pol. i Mikołaja porucznika wojsk rossyjskich Iwaszkiewiczow, toż na WW. Zofii z Szaumanow i mo voto Hereykowej matce Tomaszu synie Iwaszkiewiczach Iohannie

z Iwaszkiewiczow Jodziejewiczowej pisarzowej Ziem. połockiej w assystencyi jej męża W. Marcina Jodziejewicza sukcesorach zeszłych Stanisława stryja Mikołaja oycza Iwaszkiewiczow wszelkich a wszystkich dokumentow, jakiego bądź tytułu fundusze debitorow wyswiecić mogących, niemniej ruchomości w jakimby to względzie niebyła, uważana w naturze i na regestrach; na WW. Rodziewiczach dowodow nabycia Schedy, w ostatku na WW. Golejewskich wszelkich dokumentow podług regestrow przez Sąd Ziem. Wileyski konnotowanych na dzień 25 mca augusta idącego roku do kancelaryi Ziem. Wiley. z czteroniedzielną persystencyą dla wolney stronom zarywersami komunikacyi nakazał, z wolnością mówienia o przysięgę na wierności komportacyi liżebny takowej wywiązała się potrzeba, akta, inkwizycyi, i werefikacyi w pretensjach ad fundum i do włościan jako też ex fundo i przez włościan stosować się mogących między dziedzicami a WW. Golejewskimi zadeterminował, i odbycie onych w drugim terminie przez dwóch urzędnikow nayprzod zastrzegł, napowtorny zjazd swoy dla ostatecznego ukonczenia dzieła exdywizyi dzień 6 mca zbra biegącego roku zakreślił; w którym terminie po odbyciu aktow, bez żadnych zwłok wziąć sprawę do namowy przedsięwziął, oczym iżby wszystkie interessowane strony były zawiadomione i w oznaczonym czasie z dowodami i wszelką gotowością stawaly; a przy wpisaniu aktow wszystkie warunki remissy Sądu Ziem. Wiley. zakreślone, a przez wyrok Sądu Gł. Miń. 2go Depart. zatwierdzone, w zupełności zaskuteczniły, niemniej zadeterminować się mającą składkę na sustentacyą Sądu w proporcycy swych należnościow twnosily Sąd Exdywizorski Korsakowicki zobowiązał i tym celem wyrok swoy dla wiadomości interessowanych ogłosić przez gazetę Kur. Lit. postanowił, z takowym ostrzeżeniem że dla niestawiających kredytorow w ich pretensjach mocą remissyjnych wyrokow wiekuiста amissya zakreślona zostanie. Józef Stećewicz Exd. Justyn Leśniowski podsej. i Exdywizor. Antoni Korsak podsejdek Z. P. Dgo Exdyw. Stanisław Wysocki Sądu Exdywizors. Korsakowieckiego Reg.

#### Wzywania Sukcessorów.

1. Litewsko-grodzieński Gubernii, Kobryń. Ptu szlachecka opieka! mając się stosownie do swojego postanowienia; mocą ukazu Lit. Grodzień. Gubern. rządu następnego, obwieszcza: że w mieście powiatowym Kobryniu, po zeszłym Wilhelmie Szanderze, byłym Aptekarzu, znajduje się dom drewniany, pozostały po społeniu miasta Kobrynia w roku 1812 zdarzonym. Wzywają się zatem sukcesorowie pomienionego Szandera, aby z dowodami prawnymi sami, lub przez umocowanych plenipotentów, chcieli jawić się w niniejszej opiece, dla przyjęcia w swoje władanie, i rozporządzenie domu, który teraz postąpiony został w roczną arendowną posesyją, jedynie powodem utrzymania onego w koniecznej reperacyi, z korzyścią tych, którzy okażą się prawnymi sukcesorami. Jakowe obwieszczenie, dla wiadomości publicznej, do gazet krajowych Kurjera Litgo, i warszawskich podaje się. Miasto powiatowe Kobryń dnia 28 augusta 1820 roku.

Faustyn Witwicki Prezydent Z. P. Kobryń.  
 Jan Frankowski Sędzia Z. P. Kobr. Cyprian Kaniowski Pisarz Z. P. Kobr.

Pełniący czynność Sekretarza Tytular. Sowietnik Artychewicz.